

Բ Ա Խ Շ Յ

ԱՇԽՐՔՈՒՄԸ
ԽՈՒՍԿԸ ՓՈՒՂՆ Է

(Քիմիկի բարձրագույն)

№ 2

Խ Ի Շ Լ Ի Պ
Типография „Братство“
1908

891.99

Բ - 21

APM.
2-678a

891.39

p-21

01 JAN 2009

19 NOV 2011

Р. У. В. С. О.

804

ԱՇԽԱՐԹՈՒՄԸ

ԽՈՒՍԱԿԸ ՓՈՒՂՆ Է

2653

(Քիֆիկի քարտուղ)

№ 2

Թ Ի Ե Լ Ի Ս

Типография „Братство“

1908

12.7.02.2013

HAC 10

22277

40498-67

Մէ-մէկ տուտուց մարթիք էլ կան,
 վուր հարցնում իս թէ՛ ախպէր, փուղ
 գուղլիս թէ ջան, կօսէ. փուղ ինչ կօնիմ,
 ջան ունենամ, դիփ փուղ իմ ու փուղ:

Ձիր գլխի տրաքւիլը գիդենայ. պօլ-
 կի միկիտան Ս. Պ. . . իչը վուր ջան
 չունէ, օխտը վէրչոկ բոյ ու քաշն էլ
 տասչուրս գրւանքայ է, սվ գիդի դուք
 նրամէն խիստ լաւ իք ապրում, այ. տօ
 անմախնիր, դուք մէ շայի չունիք ու
 վուտով Օրթաճլէմէն մինչկլի վազգալ
 իք գնում, նա կի մէ գլուխ փայտոնով
 է ման գալի:

Էն թաւուրնիրն էլ գիդիմ, վուր տը-
 նէմէն վուր ուզում ին բալկոն դուս
 գան, չուրս մշակ ին կանչում, ճաշին
 կի չուրս տեսակ խորագ ին ուտում ու
 ձիգ նման ջանողները էտ անջաններու
 մօդ նօքար ին:

Հա, էլ բեսաբ չանիք ու չասիք թէ
 խուսկը ջանն է. ասէք խուսկը փուղն

է, փուղը. ջանը փուղի մօտ էրկրորդ-
թաւկան բան է:

Այ թէգուզ անգաճ դրէք մէ քանի
նմուշներ ասիմ անջան փուղաւորի ու
անփուղ ջանողներու վրէն ու դուք էլ
կու տեսնիք, վուր աշխրջումը խուսկը
փուղն է...

Գօլովինցկի բուշով գնում իս, տեհ-
նում իս, մէ բանցր, լղար, ու պատի
լամփի հանգը քնթով ցիլինդրաւոր
մարթ, մէ սիրուն, կոխտա, թմփիկ
ախչկայ հիդ պադրուչկի արած գալիս
ին. դուն քիզ ու բիզ, ան կուխկիցտ
էկոզ համփսոնիտ չիս բոթում ու չիս
ասում թէ ափսոս ախչիկ, վուր սրա
կնիկն է. տեսար, էստի փուղի բան է,
մարթը հարուստ է էլի, ախչիկը խիղճ
ու էտ պրենիկի մարթուն փուղի համա
է թամահ արի:

Քիչ էլ դեննիս գնում ու ինչ իս
տեհնում, մէ քաւթառ օխտանասուն
տարեկան կնիկ, մէ քսանուչուրս տա-
տեկան աղի հիդ սիլի-բիլի անելով
բոլթա է տալի. էստի էլ փուղի բան

է. քաւթառը էտ ջահիլ տղին փուղով
առիլ է:

Փուղաւորը կօնկա նստելու վուխտը
մէբաշ վուտը սլքում է ու վէր ընդ-
նում, ձեռաց կօնկէն կաղնեցնում ին,
խալիսը առաչ է վազում, մէկը ցիլին-
դրին է սրփում իրա աղլխով, մէկէլը
շուրիւրն է թափ տալի. կանդիխտուրն
էլ վախեցած, թէ «անդ, վունչիչ խօ
ցաւ չուլի»:

Անփուղ մարթն էլ է վէր ընդնում
էտ կօնկէմէն, խալիսը ծիծաղում ին,
կանդիխտուրն էլ վրէն մէ զայիմ բղա-
ւում «տօ, ախմախ, չիս մուլափ տան,
վուր կօնկէն կաղնէ»...

Փուղաւոր մարթը Գանովցկի բու-
չէմէն դուս է գալի ու ուզում է Գօ-
լովինցկի բուշով կամանց-կամանց բոլ-
թա տալով գնայ, մագրամ գօրօցկօյ
ուպրաւի աղաք դուս է գալի թէ չէ,
փայտօնչիկները առաչ ին քչում ու,
«գրաստի, բարին», «պաժալտի, բարին»,
սա էլ բեդամաղ չէ անում ու մէկն ու
մէկումը նստում է...

Մէ քեսատ մարթ իրա օղլուչաղի հիդ էրեխէն էլ խտըտած ուզում է գնայ Հաւլաբար անօրանց տուն, էրիվանցի տափը վուր հասնում է, սրտով փայտօն է ուզում, մագրամ ինչ անիս, վուր փայտօնչիկին էլ մօղենում է «փայտօն սլաբողնի», «նետ նետ, դանիտ», խեղճ մարթը մուրազը փուրու մը չարէն կտրած վուտով է գնում:

Փուղաւուր մարթ իս, մտնում իս պարիկմախտր Սիմօնի դուքանը, ուզում իս պալտօտ հանի ու էրեստ վերանիլ տայ, Սիմօնը քիզ տեհնում է թէ չէ, մէկէլ կարճ Սիմօնի հիդ ու աչկերտով վրայ ին ննգնում, պալտօտ հանում, չլապետ վիկալնում ու էրեստ վերանելու վուխտն էլ էրկու սհաթ գլխիտ պտըտում...

Մէ քիչ քեսատ մարթ իս, էլի էտ պարիկմախտրի մօդ իս գնում, թէ պալտօ ունիս, իս քու ձեռով հանում իս, օչով չէ մօդ գալի, ամենքը բռնանում ին. էրեստ վերանելու վուխտն էլ նստում իս թէ չէ, մէկ էլ տեհար

գլխիտ փամփեցին ու ասին՝ «վիկաց, լաւ, պրծանք»:

Քիզամա լաւ կաս ու քիչ էլ դարգիմանդ իս, մտնում իս «Անատօլա» ճաշարանը. ջեր չիս նստի վուր լաքիէքը առաչ ին գալի թէ՛ «ինչ կու կամենաք». դախդար Պօղոսն էլ ձեռաց դրամափոնին է վրայ ննգնում ու քու խաթրու մէ չիքաստա ածում:

Մէ քիչ քեսատ իս, էլի էտ ճաշարանն իս մտնում, ուզում իս կէս պորցիա բորչ ուտիս, չունքի էրկու շայի փուղ ունիս. մէ սահաթ է նստած իս, օչով չէ մօդ գալի, չարէտ կտրած՝ ձէն իս տալի, Օվակիմ, Հաջի, Սարքիս, Ակոփ... խան ձեռով իս թղթղկեցնում, խան ոտով, խան տրոստով, մէ մէ գամ էլ գլուխտ իս ստօլին խփում, վուր անջախ-անջախ էտ լաքիէքին իմաց անում:

Փուղաւուր մարթ իս, թրիատ իս գնում, ձեռաց պալտօքի դարաւուր պտրօտ հանում է, տրօստիտ ձեռնէ մէտ առնում ու կալօշնիրտ քաշում:

Անփուղ մարթ իս, մէ բիւէթ իս
ճանգի ու դուն էլ իս էտ թրիատրը
գնում, քու ձեռով քու պալտօն հա-
նում իս ու տալիս իս էտ պալտօթի
ղարաւուրին, սա մէ վերստի վրէն չը-
պրտում է ու վրէտ էլ բղաւում՝ «չիս
տեհնում վուր տիղ չկայ»։ չարէտ
կտրած, պալտօտ վիր իս կալնում, նուր
մեկանց հաքնում, մտնում իս թրիա-
տրը պալոյով նստում, քրգնում, դուս
գալի, մրսում ու հիւանդանում։

Յիլինգրի ունիս ծածկած, գնում իս
Թամամշովի քարաւայէն, ուզում իս մէ
գալուստիկ առնի, քու ճանանչ բանցր
նաղարէմէն ան Մինասովանց Բագրա-
տէմէն, մագրամ մինչկի դրանց կուշ-
տը կեհաս, դէսից-դէնից կանչում ին՝
«գասպաղդին, շտօ պրիկաթիտէ» ու ա-
մեն մէկը ուզում է վուր իրենցմէն
առուտուր անիս։

Խիղճ տղայ իս, խունացած չլապկով
դուն էլ իս էտ քարաւայէն մտնում,
անց իս կենում, օջով ձէն չէ տալի, մէ
քանի քորած պրիկաչիկներ էլ մաս-

խարա ին գցում, ծիծաղելով ու կո-
տըրտւելով հարցնում՝ «ի՞նչ գուղիս»,
Ֆինկաստի, ջուրմախտի, այն ցւայն,
տրայն... Սուս ու փուս անց իս կենում
ու մտնում իս Քալանթարովի մաղա-
ղիէն, Յականանց Կօլէն ու սալգաթու-
թենից դուս արած Եօսիւնկէն նաղի-
նուզով առաչ ին գալի ու էնէնց ին
հիգտ ժաթ գալի, վուր ինչ է՝ ջալդով
րադ ըլիս, մէբաշ մէ բարիչնա է տուն
գալի ու էս «ննգիր» պրիկաչիկները
քիզ թողնում ին ու նրա ցիխուտ տուփ-
լիքը հանում, էրկու սահաթ մուլափ
իս տալի, վուր նրան ճամփա գցին ու
իծում քիզ մտիկ տան։

Մարթ իս սպանում, սուգը վճռում
է քիզ մէ քանի տարի Յիմբիր, այ-
նումդ չիս գցում, փուղ ունիս, մէ էր-
կու լաւ առաւակաւ իս բռնում, լաւ
փուղ խոստանում ու Յիմբիրէմէն ա-
գառում։

Ջանով մարթ իս, մագրամ անփուղ,
Սօլօլակով անց իս կենում, մէբաշ մէ
հայաթէմէն մէ շուն է դուս պրծնում

ու վրայ է ննգնւմ վուր կծէ, դու քու ձեռի ջոխով էտ շանը մէ կամանց խփում իս, շան տէրը դուս է ննգնւմ, գարադով կանչում, ադրէստ վիկալնում, գանգատ անում ու իրա շանը խփելու համա վից ամիս բիրթ նստեցնում:

Հարուստ իս կարանդաչի ծէր սրելիս մէքաշ մատըդ քիչ կտրւում է, ան գլխումս մազօլ է դուս դալի. մէ դապիսկա իս գրում, բջի ձեռով շրգում ու էրկու-էրկու դօխտուր ապսպրում, դօխտուրներն էլ դապիսկէտ վուր կարթում ին ու իմանում, վուր Սօլօլակ իս կենում, ամալ-թափալ վազ ին տալի:

Քեսատ մարթ իս, էրեխէտ մէքաշ խիստ հիւանդացաւ, վազ իս տալի դօխտուրների կուշտը ու աղաչանք անում, թէ պարուն դօխտուր, էրեխէտ խիստ հիւանդ է ու խնթրում ինք ջափա քաշիք, գաք, մինք էլ միզուգորա ձիր պատիւը կու քաշինք:

— Զահանդամը քու գլուխն էլ ուքու էրէխինն էլ. էս եքա մարթուս վուր

ձիր տուն չը տանիս, էրեխէտ չէիր կանայ էստի բերի... Մէ ուրիշ դօխտուր էլ մահանայ է անում թէ սհաթի վիցն է ու ուշ է, մէ ուրիշն էլ թէ իս Հաւլաբար չիմ կանայ գայ ու թէ խիստ սրտով ուզում իս վուր գամ, գնա ձեռայ Սօլօլակ, ան Միխալովցկի քուչումը օխտը օթախ բռնէ իրա կուխնով, էն չախը թէ գուզիս օրական ութը ջեր գամ...

Փուղաուր մարթ իս, չուրս ախչիկ ունիս, չօլախ, կուզիան, ճորփիլիան, լըղար... չուրսին էլ լաւ փուղ ու բաժինք իս տալի ու լաւ-լաւ աղերանց վրայ սաղցնում:

Փեշաբար մարթ իս, սնփուղ, մէ ախչիկ ունիս, բոյով, բուսաթով, կոխտայ, սիրուն ու պետլած, մազրամ ինչ անիս՝ վունց փուղ ունիս, վունց բաժինք ու խիզ ախչիկտ, կանտրաբանտ չայու հանգը մնում է տանը նստած:

Ինչ գլխներտ ցաւցնիմ, տեսնում իք, էլի՛, թէ մէ քիչ փուղաուր մեռի է, տէրտէրնիրը ինչ հանգի ին կամանց-

կամանց գնում, տիրացուէքը ինչ ջան-
ներումը ջան կայ բղաւում ին, համ-
քարը սուրիողնի է ժաժ գալի, ամեն-
քը պատիւ ին տալի, ճանանչ-անճա-
նանչ մօղենում ին, շլապկէն վիկալ-
նում ու կուքօն վիքաշում:

Հիմի խիղճ մեռնին էլ թամաշա ա-
րէք. ջեր տանը դրած է, մէ քանի
մարթ դուս է էկի ու սրան-նրան ա-
ղաչանք ին անում, վուր քոմադ անին
մեռիլը դուս բերելու. մէ տիրացու
առաջ ննգած խաչվառը ու փուրվառը
ձեռին վազ է տալի, սուս ու փուս,
մէ-մէ գամ էլ թէ ձէն է հանում, էն
էլ ո՞վ գիդի թէ ի՞նչ է ասում, կուլի
մեռլին էլ է ուշուց տալի. տէրտէրն
էլ էդնէն ննգած չալիչ է գալի վուր
տիրացուին հասնի, կօսիս գրազ ին
էկի ու տիրացուն ասիլ է, թէ, տէր-
տէր ջան, աբա թէ կանաս հասի ու
ինձ բռնի. էն մէ քանի մօղարած
մարթիքն էլ ծիծաղելով ու մասխարա
գցելով, մէ-մէ գամ էլ տէրտէրին չա-
րացնելով վազում ին, ձեռաց թաղում

ու ուշունց տալով յիդ ին գալի, վուր
քէլէխ չունէ որ իրանք իրանց փուրով
պիտին օղորմաթաս խմի:

էտունք ի՞նչ կօնիք. փուրով ու դար-
դիմանդ տղա իս, ամենքը չալիչ ին
գալի վուր հիդտ ծանօթանան. ծանօ-
թանում ին, քու արևով ին օրթում
ուտում, քիզ խիստ շատ ին սիրում,
վա, քու խաթրու գլխնիրը յիդ դրած
ունին, հ՛ը, թէ օքմին բէդամաղ անէ,
իմաց արա, մէ լաւ կու գնքսին, վա,
վա շուրտ կիխտուից, աբա ձեռաց
աղլխնիրը հանում ին, շուրիդ սրփում,
հաջան, հա քեմատաղ, դիվ հիդտ ջա-
նով ու քեմատաղով ին խօսում. հար-
ցնում իս՝ տղերք, մածունը սիվ է, չէ.
վա, մաշ-մաշ սիվ է, բաս ի՞նչ է, ջու-
ղաք ին տալի. շատ էլ գիդին վուր
սիվ մածուն չի բլի, ու էտենցութե-
նով արունտ ծծում ին, կոտր գցում,
հիմի իրանց հանգը բոսոտ իս ու էտ
հիդտ ջանով խստողնիրը հիմի էսէնց
ին խօսում՝ ո՞վ, ի՞նչ, դու ո՞վ իս, քիզ
չինք ճանչնում, աբա մինք բու փուրի

համը ի՞նչ ինք տեհի, ան թէ չէ դուն
փուղ ի՞նչ ունէիր, խօս չիս գժւի, գնա,
գնա անպէր, դու ո՞վ, մինք ո՞վ, սար-
սաղ խօ չիս. հիմի հարցնում իս՝ տը-
ղերք, մածունը սիպտակ է, չէ... Վա,
դու թամամ տուտուց իս էլի, տօ ան-
մախ, սիպտակ մածուն կուլի՞, ու վիրչն
էլ ասում ին՝ գնա, քու հէրնէլ անիծած:

Աբա մէ տիղ ասէք, վուր անփուղ
մարթը պատիւ ունենայ. կայ էնթա-
ւուր մէ տիղ...

— Ժամումը...

— Ի՞նչ. ժամումը չէ, վուր մէ-մէ գամ,
ի՞նչ վուր պրաղնիկ է ու պօլնի զբօր է
ըլում, փուղաւուր մարթը գնում է ու
արխէյին խալաթ տէրտէրներու կուխ-
քին կաղնում. աբա մէ անփուղ մարթ
էլ գնայ ու էտ տէրտէրներու կուխքին
կաղնէ, տիս վոնց ին դուս անում ու
ասում՝ տօ, յիմար, սա քու տիղն է,
չիս գիգի՞ վուր էստի մենակ տէրտէր-
ները պիտին կաղնի, դուն էլ մէ թէ
կանաս ջուղա՞ր տու ու ասա—բաս էտ
ցիլինդրաւուրը ինչի՞ է կաղնած, դա

էլ խօ տէրտէր չէ, տիս վոնց ին ձե-
նըդ կտրիլ տալի՝ սոս, սոս, սա քու
թայի մարթ է, տօ անմախ:

— Պօլիցումը...

— Տօ, պօլիցումը չէ, վուր իրիք սա-
հաթ բաշպորթդ տնտղում ին, տես-
նում ին վուր քունն է, մագրամ էլի
զարաշտկէն ին գցում աբա փուղ ու-
նենաս, մէ իբմին սիվցնիս ակալոչնի-
կին, տիս ինչ սիլի-բիլի անելով ին
ճամփայ գցում:

Ասէք, աբա ասէք, էլի. ասէք էլի մէ
տիղ, վուր անփուղ մարթը խողումը
ըլի:

Գուլանումը ման իս գալի, գիգին,
էլի՛, վուր հարուստի վուրթի իս, գե-
սից-դէնից համեցէք ին անում, ծաղիկ
ին թաւաղա անում. դուն էլ փքւած
մօղէնում իս, լատարիի չարխին, բլումա
բիլէթ հանում, քսանուհինգանուց հա-
նում, խուրդէն էլ չիս վիկալնում,
լատարիի դախլար ախլիբըն էլ վոէտ
կոնֆէտի ին ածում, գլուխտ իղում,
ինչքան էլ բէսփասոն ըլիս, թէգուղ

բաղիբուդի գլուխ ունենաս, մակա-
րոնի վուտնիր, ու վերմիշելի կունիր,
էլի ասում ին՝ «ախ, վի կակոյ սիմպա-
տիշնիյ, վի կակոյ կրանսիվի»:

Էստունը խօ իմացաք, էլ օրէսի դէ-
նը չասիք թէ խուսկը ջանն է. հիմի խօ
իմացաք, վուր խուսկը փուղն է:

Ու էս նմուշները թէ քիչ ին, տէլէ-
փոնով իմաց արէք, էնքամ նմուշնիր
ասիմ անջան փուղաւուրի ու անփուղ
ջանաւուրի վրէն, վուր ո՛վ գիդէ չըշ-
կըլւիք:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0321913

23277

ԳԻՆՆ Է 5 ԿՈՊ.